

... aby Cyrano darmo neumíral

Rada Severomoravského KNV u příležitosti letošní III. přehlídky umělecké tvorby udělila čestné uznání kolektivu ostravského Divadla Petra Bezruče za dlouholetou průkopnickou divadelní činnost.

Vážení soudruzí!
Upozorňuji předem, že jsem člověk zaujatý. Tedy uvědoměte a pocitově stráníci určitému společenskému jevu, o němž vám chci něco sdělit.

Řeknu to prostě narovinu.
Mám ráda herce Bohouška Čvančaru.
Mám ráda ostravské Divadlo Petra Bezruče.

Mám vůbec ráda divadlo.
Víte, lidičky, soudruzí, mě prostě povznáší a dělá dobře už celá ta atmosféra rozsvíceného večera. S načesanými hlavami, pěkně ustrojenými lidmi kolem. A miluju chvíli, když se zavrtám na sedadle v přízemí, na klíně program představení, světla hasnou, šum hlasů umlká, na scéně se otevře jiný svět, než jsem měla kolem dnes, včera. To se tak zachruju a čekám na dobrodružství. Přece je to dobrodružství dívat se na jiné lidi, poslouchat, o čem přemýšlejí, proč se mají a nemají rádi. Je to zvědavost? Snad ne, to přece není jako bych se koukala k sousedům klíčovou dírkou. Přece vím, že ti lidé na jevišti jen tak zdánlivě mluví pouze mezi sebou. Oni o mně vědí, že tu jsem. A to je někdy právě zvláštní — já tu vůbec nejsem. Tady na sedadle v hledišti. Já jsem tam s nimi na světlo nebo v šeru na té jejich ulici anebo v jejich pokoji. V tom středověku anebo třeba předloni na slovenské vesnici. A zlobím se s

... a takhle vypadá návrh kostýmu pro mušketýry v připravované inscenaci Cyrana z Bergeracu, hry Edmonda Rostanda, jak jej navrhl výtvarník Divadla Petra Bezruče Otakar Schindler.

nimi. A s nimi se za něco peru. S nimi mám někoho strašně ráda. Je to tak. A není to tak. Ba ne. Není to tak docela. Já totiž v tom křesle v přízemí nejsem — a přece přítom vše vím, že tam současně i jsem. No, jen se podívejte na toho chlapíka na jevišti, takový hloupý samolibý ješita. A jak důstojně, smrtelně vážně vypleskl ten svůj nesmysl. K smíchu. Celý náš Petr Pavel z třetího... Ouvej. A co já tuhle na poradě? Páni, vždyť já někdy právě tak důležitě jedním o věci, které starou belu rozumím. Hm. Vida, jak je to... přinejmenším, směšné. Ano, ano, k věci.

Tak tedy vážení soudruzí a soudružky!

Jak již bylo v úvodu předesláno, přiznávám se k subjektivismu. V důsledku toho je objektivně můj pohled na věc zúžen. Je tu akutní nebezpečí, že ulpím na povrchu jevu a neproniknu k podstatě. Ale nemožu mlčet, protože právě mi v diskusi byla jedním soudruhem položena polemická otázka:

„A ty snášíš ty komeďanty?“
Ano. Vážím si jich. Aspoň

mnohých. Nehrají vždycky podle mého gusta. Připouštím však, že různí lidé mají různá gusta. Připouštím, že i lidé od divadla jsou lidé a mají svá různá gusta. A že to jejich se někdy netrefí s tím mým a s gusty řady jiných lidí. Ba, že někdy, jak se říká, opravdu sáhli vedle. Možná, že není vhodné připouštět to i u bezručovců právě teď, když dostávají krajské čestné uznání a jsou pomalu jubilanty; napřesrok totiž budou spolu s republikou slavít své první dvacetiletí. Dovolte však, draží soudruzí...
Škrť.

Pryč s tím. Tohle všechno bylo špatně. Tvařte se, prosím, jako by určité věci nikdy nebyly řečeny. Dovedete to?

Člověk v určitém postavení má své určité povinnosti. Hovořit nebo psát dnes o divadle, to se musí vzít v potaz mnohé složité společenské okolnosti.

Soudruzí!

Teď je právě ta krize divadla. Slyšeli jste o ní. Nevdá. — Mohu opakovat po jiných. Mnoho věcí se opakuje. Ona ani ta divadelní krize není první v historii. Jenže v různém čase mívají i zdánlivě se opakující události rozličné, zcela konkrétní příčiny. A vždycky je dobře, když se v každém čase najdou ty pravé. Zrovna teď by to chtělo solidní vědecký průzkum. To aby se při řešení věci, které se týkají nás všech, vyloučily subjektivní, nahodilé, pocitové vlivy, o kterých už tu byla řeč.

Nikoliv, vy tam v plénu, neodbíhám do abstraktních obecností. Mluví konkrétně jen a jen o divadelní problematice.

Divadlo, jak známo, je stánek kultury. Od obrozeneckých dob hrálo významnou roli v životě národa. Proto také jsme jich v posledních letech hodně vybudovali. Safraporté, dokonce se zdá, že moc hodně. Není to všude stejné, ale někde jich tolik být nemuselo. (Třeba to Brno, jak píše Literárky; to tedy nevím, co si počne s novým stánkem opery a baletu pro další sta a sta diváků. Ale co, my nejsme v Brně.)

Sentiment stranou, přátelé. Ať mluví aritmetika. Je namístě vzít v potaz vztah provozních nákladů na divadlo a návštěvnosti. Plus minus příjmy a výdaje. Za prvé na mzdy a platy (a jen hřebík na hlavičce! Umělci! Ti si přý žijou. Za trochu toho smíchu a pláče — desetitisíce. A jeden prý má milion. — Nevyrušujte, prosím. Ale přece jen, soudruhu ekonomie, jaký je zhruba průměr hereckého platu u bezručovců. Kolik? Necelých čtrnáct set? A pro některého sem tam stovka z rozhlasu a televize. Děkuju, děkuju. No, to zrovna moc mírně nevybývá.)

Tak kde jsme to přestali! Plus minus na mzdy a platy, dále plus minus na náklady na výpravu, tedy na kulisy, kostýmy... Ale co je to, soudruhu Eliáš! Že máte poznámku k věci? Že byste v divadlech v těch uplynulých letech byli například pořídili „civilní“ obleky, boty, židle často levněji při nákupu v normálním obchodě než v přidělených výrobnách? Podívejte, soudruhu řediteli, buďte tak hodný a nechte si to do satiry.

Ale když už jsme u toho, vy tam v tom Bezručí nějak moc rádi děláte satiru. Třeba teď ten váš Král Vávra? Z čeho si to děláte legraci? Vám je k smíchu socialistický člověk, který chodí lhostejně kolem podfuku, kariérismu, lži a bombastu? Vidíte, že je to spíš k pláči. A to se schovává za klasiky, třeba loni za Gogola, že už Gogol řekl: Nežlob se na zrcadlo, když máš křivou hubu. A to vás nenapadlo, že Gogol se v Revizorovi vysmíval patolizalům a nedoukům devatenáctého století! Copak dneska se někdo bude držet své židle, hájit své živobytíčko a neohlížet se na to, jak prospívá jeho práce blahu obce?

Dobře, dobře, připustíme, že ještě je koukol mezi naší pše

nicí. A že i umění může specifickými estetickými a etickými aspekty evokovat v konzumentu... tedy ve vnitřním, totiž v divákově, myslím třeba soudruha Onderku. Bydlí přes chodbu a vede partu razičů. On k vám anebo do Státního občas chodí. A taky tím myslím soudruha učitele Jelínka a Helenku, co s ní chodí naše žába do školy. A taky k vám. To jsou přece ti konzumenti, ne? Co v nich chcete evokovat, tedy burcovat a probouzet?

Cit pro poezii a krásu života? Cit pro krásu i bídu člověka? V soudruhu Onderkovi? — V soudruhu Onderkovi. V Jelínkovi. V Helence. Žij přece život. Žij mezi Onderky, Jelínky a Helenkami. — A dovolte mi — potřebuji to? Potřebuji. Jenže právě tohle možná všichni ještě nevědí.

Tak jim to třeba právě teď, Luďku Eliáš, Bohoušku Čvančaro, Štěpánko Ranošová, prostě vy všichni z divadla, řekněte.

... To se jedná o větu nevyhoví. A ke všemu jste tu tak zhurta hned spustila o korunách, plus a minus...

Okamžik, okamžik. Přemýšlejte. Tohle všechno přece musí nějak navzájem souviset. Tak dejme tomu: Soudruh Onderka vám půjde do divadla. Dá sedm osm korun za lístek. Dává ale také svůj večer. Svě dvě tři hodiny z týdne. Na ty dvě hodiny vám dá sebe. To je přece určitá společenská hodnota. A co vy mu dáte? Prosim, zcela konkrétně při některé nejbližší premiéře. Tak třeba budete hrát... Dürrenmattova Romula Velikého a... Rostandova Cyrana z Bergeracu.

A, Cyrano, řekne soudruh Onderka. To už jsem kdysi viděl. Šermování, láska a špatně to dopadne. On přece umí. To divadlo je teď samá tragédie, drama.

... že to špatně dopadne. Že umí. A třeba to není to hlavní. Ale — jak umí? Proč? A jak žil? Každý máme podle lidského údělu vyměřený jen určitý čas. Padesát, šedesát činných let. A to je vlastně velká společenská hodnota. Jak ji žít, aby to byla dobrá hodnota. Jako Cyrano? Jako ten ošklivý chváš-

Takhle se smál lidské hlouposti Bohoslav Čvančara, když hrál Chlestakova v Gogolově Revizoru... (Foto: Fr. Krasl)

tavý mlvka z předpředminulého století? ... Jako ten Cyrano, jehož veršům se teď učí František Husák. (Ano, ten, kterého si tak pamatujeme z loňského Dykova Krysaře)... Žít tedy jako ten Cyrano, který miloval a pro štěstí druhého dovedl snášet vlastní bolest? Jako ten člověk, co srdce tasí, aby zabil lež a lidskou zlobu, který mlčky, lhostejně nepřihlíží, ale vždycky se bije. Bije. Bije za myšlenku, které věří. Za svého druhá. Za svou lidskou důstojnost.

Tohle tedy chcete sdělit Jelínkovi, Onderkovi, Helence za těch sedm osm korun, za obsazené sedadlo?

... Čert už s těmi sedmi korunami. Ale tohle vím. — Za čas stejně Rostandovy — Vrchlického verše zapomenu. Zapomenu Husákovu tvář v masce Cyrana. V suti dnů, chaosu práce, úslí, radosti, proher, nezbude víc než znepokojující, prchavé čtení, spíš než pomyšlení: a co ty? Taky se biješ? Prohráváš, člověče, svou práci s druhými, se sebou samým. A znova se také biješ? A biješ se doopravdy?

Nic víc, nic více možná ve mně nezůstane. Je toho málo? Ale je to tu. A hle, i verše kousek se mi vybaví, na kratičko mě znova uchvátí okouzlení té chvíle, kdy mě mrtvý básník hlasem herce, živého člověka, pohladil. Bude mi dobře. Bude mi neklidno. Jako bych měla dluh. Zrovna jako když člověk dostane dárek, který nečekal.

... Odpustte, nedržela jsem se konvencí. Řekla jsem to však hned přece na začátku. Mám divadlo ráda. Mrzí mě, když se někdy splete a jeho slovo padá hlouše. Mám radost, když žije. Když se bije. S námi, pro nás. Onderku, Jelínka, Helenku. A věřte mi, ono se bije.

ZORKA POŠUSTOVÁ

Výstřižková služba
Pražské informační služby
Praha 2 - Vyšehrad, K rotundě 8/82
Telefon 44778

VÝSTŘÍZEK Z ČASOPISU
6255
Nová Svoboda, Ostrava
15. XI 1964

---

ze dne
Kat 6